

Boezemverslag 2020

Resultaten broedvogels en wintervogels
Natura 2000-gebied "Boezems Kinderdijk"

Vogelwerkgroep Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard

Auteurs: Wetering, B., van de; Kooij, A.D.; Roobol, Y. B.; Vinke, R.; Alderliesten, N.; Wal, A.W., van der; Visser, S.

Redactie: Bastiaan van de Wetering

Opdrachtgevers: Provincie Zuid-Holland, Waterschap Rivierenland

Organisatie: Vogelwerkgroep, Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard'

Foto voorkant: Bastiaan van de Wetering

Datum publicatie: 27 september 2021

Inleiding

Voor u ligt het boezemverslag van 2020. Leuk om de melden is dat er afgelopen jaar vanuit de pers veel interesse geweest voor het gebied. 'De Klaroen' heeft een artikel geschreven en zelfs het landelijke dagblad 'Trouw' heeft een reportage gemaakt van een van de tellers, Richard Slagboom. Ook het nieuwe beheerplan voor de komende zes jaar gelanceerd. Hierin staat hoe de kwaliteit van rietland kan worden verbeterd en soorten als purperreiger en snor kunnen worden behouden.

In dit boezemverslag worden de broedvogels en wintervogels binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied besproken. Met uiteraard extra aandacht voor riet- en struweelvogels. Omdat in 2020 Wilde Eend de landelijk 'soort van het jaar' was, ook antwoord op de vraag: hoe gaat het met de Wilde Eend? Een hoogtepunt was een nieuwe broedvogel voor de Boezems Kinderdijk, namelijk een territorium van de zeldzame witvleugelstern.

Bij de wintervogels volgen we nog altijd de gewoonte om deze per kalenderjaar te rapporteren. Voor de trends en seizoenschommelingen is het eigenlijk beter dit per (winter)seizoen te bekijken (september-maart). Door verschillen in temperatuur en ijsbedekking sluiten nu december en januari niet aan. Mogelijk wordt dit in de toekomst aangepast.

In dit boezemverslag is in hoofdstuk 8 een onderdeel opgenomen over de aanwezige zoogdieren die in 2020 vastgesteld zijn binnen de grenzen van de Boezems Kinderdijk. Hieronder bevinden zich ook volgens de 'Wet Natuurbescherming' beschermde soorten.

Namens de Vogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard' wensen wij u veel leesplezier en hopen we voor volgend jaar weer op een succesvolle samenwerking met alle betrokkenen bij de Boezems van Kinderdijk.

Inhoud

Inleiding	3
1 Projectomschrijving	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Locatieomschrijving	5
1.3 Leeswijzer	6
2. Monitoring	6
2.1 Methode	6
2.2. Weersomstandigheden 2020.....	6
2.3 Veldwerk.....	7
Wintervogels.....	7
Broedvogels	7
Purperreiger.....	8
Zwarte stern.....	9
Gegevensverwerking	9
3 Natura 2000-soorten	11
3.1 Broedvogels	12
3.2 Niet-Broedvogels	17
4 Broedvogels	20
4.1 Rietbroedvogels.....	20
4.2 Struweelbroedvogels	24
4.3 Overige broedvogels	26
5 Wintervogels.....	32
6 Rietmoeras.....	33
7 Bijzondere waarnemingen	34
7.1 Bijzondere waarnemingen Overwaard:	34
7.2 Bijzondere waarnemingen Nederwaard	34
8 Zoogdieren.....	36

1 Projectomschrijving

1.1 Aanleiding

De Vogelwerkgroep van de Ablasserwaard voert al jarenlang broed- en watervogeltellingen uit in het Natura 2000-gebied Boezems van Kinderdijk. Deze tellingen worden uitgevoerd om landelijke trends van vogels te bepalen en om het lokale beheer te toetsen. Bij deze toets wordt gekeken naar de aanwezigheid van kritische broedvogelsoorten zoals snor, purperreiger en roerdomp. Alle telgegevens worden aangeleverd bij Sovon Vogelonderzoek Nederland.

1.2 Locatieomschrijving

Voor de tellingen vallen Boezems Kinderdijk uiteen in drie deelgebieden:

- De hoge boezem van de Overwaard (aangeduid als Overwaard)
- De lage boezem van de Nederwaard (aangeduid als Nederwaard)
- Het nieuwe rietmoeras

De Nederwaard bestaat uit een jaarlijks gemaaid rietland, met overjarig riet aan de randen van de percelen. In het voorjaar groeit op de gemaaide percelen zomerklokje en gewone dotterbloem. In de Nederwaard is een griend aanwezig, welke bestaat uit wilgen. De bebouwing en tuinen langs de dijk grenzend aan de Nederwaard, vormen net als de tuinen van alle molens inclusief de molens onderdeel van de telgebieden.

De Overwaard bestaat uit rietland met een sterke verruiging als gevolg van opwas van bramenstruweel, boswilg en allerlei ruigtekruiden. Er treedt hevige erosie op, als gevolg vraat door ganzen, water- en bodemsamenstelling en betreding door watervogels.

Het rietmoeras is gelegen in de Overwaard. Het rietmoeras is aangelegd als compensatiegebied voor het rietland dat in de achterliggende jaren een sterke achteruitgang kent in de Hoge boezem van de Overwaard. Het aanliggende Achterwaterschap is in 2017 en 2018 gebaggerd, de vrijgekomen bagger is vanuit het Achterwaterschap gedeponeed in de aangelegde bak (zie figuur 1).

Figuur 1 De Nederwaard is in het kaartje geel omlijnd. Het telgebied rietmoeras (rood omlijnd) gelegen in de Hoge boezem van de Overwaard (blauw omlijnd) met ten zuidoosten daarvan het Achterwaterschap. (bron ondergrond: google.nl/maps)

Bij aanvang van de monitoring in het voorjaar van 2018 was het gebied volledig in pionierssituatie. De monitoring van broedvogels in het rietmoeras is uitgevoerd met behulp van een kano. Met een kano is rondom het rietmoeras gevaren en aan iedere zijde is een stop gemaakt om het gebied te overzien. In de huidige situatie is het rietmoeras ontwikkeld tot een veld met grote lisdodde en veel opschot van schietwilg. Voor wintervogeltellingen zijn er maar twee gebieden, en valt het rietmoeras binnen de overwaard.

1.3 Leeswijzer

In de voorgaande paragraaf is een korte locatieomschrijving opgenomen. Het rapport is als volgt opgebouwd:

- In hoofdstuk 2 worden omstandigheden en werkwijze van de inventarisaties besproken.
- In hoofdstuk 3 worden de broed- als wintervogels, die zijn opgenomen in de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen van 'Boezems van Kinderdijk', besproken.
- In hoofdstuk 4 worden broedvogels van deelgebieden Overwaard en Nederwaard besproken.
- In hoofdstuk 5 worden wintervogels van deelgebieden Overwaard en Nederwaard besproken.
- In hoofdstuk 6 worden broedvogels het deelgebied van het 'Rietmoeras' besproken.
- In hoofdstuk 7 worden de 'bijzondere waarnemingen' uit 2020 besproken.

2. Monitoring

2.1 Methode

De monitoring van wintervogels en broedvogels is uitgevoerd door de leden van de 'Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard.' Dank gaat uit naar de tellers van 2020 in alfabetische volgorde: Nieck Alderliesten, Jurie Bieren, Matthias Erkelens, Jaap Hamelink, Peter-Paul Klapwijk, Ad Kooij, Bram Roobol, Richard Slagboom, Corné Stam, Patrick Verhaar, Rik Vinke, Sven Visser, Arie-Willem van der Wal en Bastiaan van de Wetering. Voor het opnemen van de dronebeelden om de purperreigerkolonie te inventariseren bedanken we het team van Den Haneker. Voor het analyseren van de beelden gaat, naast onze eigen tellers, dank uit naar Adri Clements en Henk van der Kooij.

Voor de broedvogels zijn beide boezems bezocht in de periode begin maart t/m half juni. In beide boezems zijn tien bezoeken uitgevoerd. In de Nederwaard is met behulp van een roeiboot geïnventariseerd vanaf de vaarwegen in het gebied. Daarvoor mochten we weer belangeloos gebruik maken van de roeiboot van dhr. Rijsdijk. Tevens mochten we van de familie Rijswijk aan de Molenstraat hun motorboot verschillende keren gebruiken. De zwarte sterns zijn in enkele aparte bezoeken geteld.

In de Overwaard wordt het grootste deel van de tellingen lopend uitgevoerd vanaf de omliggende kades. Voor het varen naar het Rietmoeras beschikt de Natuur- en Vogelwacht over een eigen kano. Met behulp van deze kano wordt het rietmoeras geïnventariseerd en wordt de nachtronde voor de Overwaard uitgevoerd. Voor de purperreiger, een doelsoort in de boezems, werd begin juni weer een speciaal bezoek ingepland om het aantal nesten in de kolonies te tellen. Dit jaar is gebruik gemaakt van een drone welke bestuurd is door piloten van Den Haneker.

2.2. Weersomstandigheden 2020

Na een natte en sombere winter, die de boeken in ging als één van de warmste winters ooit, startten de eerste tellingen in maart. Maart en april waren zeer droog en warm. De neerslag bleef beperkt tot een historisch laag gemiddelde van 77 millimeter in de maanden april en mei. De maand juni verliep eveneens zeer warm en zonnig, maar ook een stuk natter.

De weersomstandigheden zijn bij het inventariseren van wintervogels minder van belang, hierom worden deze buiten beschouwing gelaten. Wanneer de weersomstandigheden een dusdanige invloed gehad hebben op de resultaten wordt dit wel bij de desbetreffende soort vermeld. Zie ook de inleiding.

2.3 Veldwerk

Wintervogels

De wintervogeltellingen van 2020 zijn in de maanden januari-maart en september - december uitgevoerd. De Hoge boezem van Nederwaard herbergt weinig soorten wintervogels met een Natura 2000-doelstelling. De Hoge boezem van de Overwaard daarentegen is een belangrijke plaats voor duizenden rustende smienten en honderden slobbeenden, kuifeenden en krakeenden. De uitvoering van de wintervogeltellingen is te voet gedaan door een wandeling rondom het gebied te maken. De telling is uitgevoerd op de zaterdag het dichtst bij de 15^e dag van de maand (zie Tabel 1). Het gebied is in de ochtend ruim na zonsopgang rondgelopen, zodat er geen dubbeltellingen met slaapplekken plaatsvinden. Er wordt geteld volgens de richtlijnen Watervogel- en slaapplekstellingen van Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Tabel 1: Overzicht wintervogeltellingen

Ronde	Datum	Velduren
1	18 januari 2020	3
2	14 februari 2020	3
3	14 maart 2020	3
4	12 september 2020	3
5	17 oktober 2020	3
6	14 november 2020	3
7	12 december 2020	3
	Totaal	21

Broedvogels

Bij de broedvogeltellingen in het voorjaar zijn de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) toegepast. Deze methodiek is ontwikkeld door Sovon Vogelonderzoek Nederland en deze organisatie faciliteert dit ook door middel van apps, webapplicaties en digitaal kaartmateriaal. Meer informatie hierover is te vinden op www.sovon.nl/nl/BMP.

De broedvogeltellingen in de Hoge Boezem van de Nederwaard zijn met een boot uitgevoerd. Hiervoor is het noodzakelijk met twee personen te inventariseren, zodat er dan één persoon kan varen en de ander soorten digitaal kan invoeren. De broedvogeltellingen in de Overwaard zijn te voet uitgevoerd door één persoon, waarbij altijd een tweede persoon mee gegaan is als meerwaarde voor een telling of in opleiding om broedvogelmonitoring te leren. In de avond van 26 april is langs beide boezems te voet en per fiets een avondtelling uitgevoerd welke gericht was op rallen, uilen en anderen nacht-actieve soorten. De avondtelling is veiligheidshalve door twee personen uitgevoerd. De broedvogeltellingen van het nieuwe rietmoeras zijn uitgevoerd met de kano, per telling van twee uur zijn twee personen ingezet. Het totaal aantal velduren bedraagt 148 uur, voor de urenverantwoording wordt verwezen naar Tabel 2.

Tabel 2: Overzicht met veldwerkuren per boezemgebied

Ronde	Datum Nederwaard	Uren	Datum Overwaard	Uren	Datum Rietmoeras	Uren
1	21 maart 2020	6	21 maart 2020	3	14 maart 2020	4
2	4 april 2020	6	4 april 2020	3	28 maart 2020	4
3	11 april 2020	6	11 april 2020	3	11 april 2020	4
4	24 april 2020 (avond)	6	24 april 2020 (avond)	6	24 april 2020 (avond)	2
5	25 april 2020	4	25 april 2020	3	25 april 2020	4
6	2 mei 2020	6	2 mei 2020	3	9 mei 2020	4
7	16 mei 2020	6	16 mei 2020	3	23 mei 2020	4
8	30 mei 2020	6	30 mei 2020	3	30 mei 2020	4
9	13 juni 2020 (zwarte stern)	2	6 juni 2020 (purperreiger)	24		
10	13 juni 2020	6	13 juni 2020	3		
11	20 juni 2020	6	20 juni 2020	3		
Totaal		60		67		30

Purperreiger

Naast de gebruikelijke inventarisaties is op 6 juni een nestentelling van purperreigers uitgevoerd. In voorgaande jaren werden de rietpercelen, waarin de reigerkolonies gevestigd zijn, betreden. Helaas is de bodemgesteldheid en rietkwaliteit dermate achteruitgegaan, dat het niet verantwoord was om het riet te betreden. Zodoende zijn de nesten met behulp van een drone geteld. De drone heeft een van tevoren geprogrammeerde route gevlogen en hoge resolutie een luchtfotos van de kolonie gemaakt. De purperreigers reageerden nauwelijks op de aanwezigheid van de drone.

In het veld zijn twee leden van de Vogelwerkgroep en twee dronepiloten van Den Haneker aanwezig geweest bij het vliegen. Het analyseren van de beelden is door vier personen uitgevoerd, waaronder twee tellers, een lid van de Vogelwerkgroep en de landelijke coördinator purperreigerkolonies. Het nadeel van deze methode is dat er geen waardevolle gegevens verzameld zijn over neststadia, waaronder het aantal eieren en aantal en leeftijd van de jongen.

Figuur 3 De drone en piloot Arjan de Haan in actie tijdens het inventariseren van purperreigernesten

Zwarte stern

Om de zwarte stern een nestplaats te bieden worden jaarlijks in de Hoge boezem van Nederwaard nestvlotjes uitgezet om een kunstmatige nestplaats te bieden. Dit wordt gedaan omdat natuurlijk drijvende nestplaatsen te weinig voorhanden zijn. Met behulp van een roeiboot zijn in de laatste week van april de vlotjes op vier verschillende plekken in clusters uitgezet. Om de vlotjes aantrekkelijk en functioneel te maken wordt op ieder vlotje een hoopje plantenresten en modder gedeponeerd. In het najaar zijn de vlotjes weer met de boot uit het water gehaald. De uitvoering is tweemaal door twee personen uitgevoerd, de urenverantwoording is weergegeven in Tabel 3: Overzicht met veldwerkuren t.a.v. de zwarte stern zie Tabel 3.

Tabel 3: Overzicht met veldwerkuren t.a.v. de zwarte stern

Activiteit	Maand	Uren
Uitzetten nestvlotjes	April	10
Ophalen nestvlotje	Oktober	10
Totaal		20

Gegevensverwerking

Na afloop van het veldseizoen moet de monitoring gevalideerd, geanalyseerd en gerapporteerd worden. Iedere telling is na afloop geüpload vanaf Avimap naar de server. De ingevoerde gegevens zijn verwerkt met autocluster. Autocluster berekent het aantal territoria aan de hand van

(broedgedrag)criteria. Na het invoeren en berekenen van het aantal territoria per soort, is de data van 2020 vergeleken met de aantallen van eerdere jaren. Opvallende veranderingen kunnen de oorzaak zijn van een fout in de berekening. Na het valideren van de aantallen worden de gegevens tenslotte gebruikt worden voor de rapportage.

De rapportage is geschreven door vier personen. Naast de data van de monitoring is veel aanvullende gebiedskennis aanwezig, welke ook in voorliggende rapportage verwerkt is. In Tabel 4 staat een schematische weergave van de activiteiten onder gegevensverwerking en de daarbij horende urenverantwoording. Ter volledigheid is hierbij het opstellen van de planning voorafgaand aan de tellingen opgenomen.

Tabel 4: Onderstaande tabel toont de urenverantwoording van het bureauwerk, inclusief het totaal aantal bestede uren in het veld.

Activiteit	Uren
Opstellen planning voorjaar	6
Veldwerk	198
Valideren wintervogeltellingen	2
Valideren broedvogeltellingen Overwaard	2
Valideren broedvogeltellingen Nederwaard	2
Valideren broedvogeltellingen Rietmoeras	2
Analyseren beelden en valideren purperreigertelling	6
Rapportage	40
<i>Totaal aantal uren veldwerk + bureau</i>	<i>258</i>

3 Natura 2000-soorten

De Boezems van Kinderdijk zijn aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege het Europees belang van het gebied voor 7 kwalificerende vogelsoorten. In dit hoofdstuk worden de monitoringsresultaten van deze soorten besproken en ingegaan op de langjarige trend van de (broed)resultaten die voortkomen uit de monitoring en inventarisaties die de leden van de vogelwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht in 2020 en voorgaande jaren hebben verricht in Boezems van Kinderdijk.

Voor elk van de zogenaamde 'kwalificerende' vogelsoorten in de Boezems van Kinderdijk is een instandhoudingsdoelstelling vastgesteld. In figuur 4 zijn de Natura 2000-waarden en hun instandhoudingsdoelstellingen weergegeven. Voor de Zwarte stern geldt een verbeterdoelstelling. De (langjarige) resultaten van de tellingen door leden van de vogelwerkgroep kunnen worden gebruikt om te controleren of deze doelstellingen worden gehaald.

Instandhoudingsdoelstelling	
BROEDVOGELS	
Purperreiger	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 75 paren
Porseleinhoen	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1 paar
Snor	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 9 paren
Verbeterdoelstelling	
Zwarte stern	Uitbreiding en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren
NIET-BROEDVOGELS	
Smlent	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 3700 vogels (seizoensmaximum)
Krakeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 90 vogels (seizoensmaximum)
Slobeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 vogels (seizoensmaximum)

Figuur 4 Natura 2000 doelsoorten en instandhoudingsdoelstellingen Boezems Kinderdijk

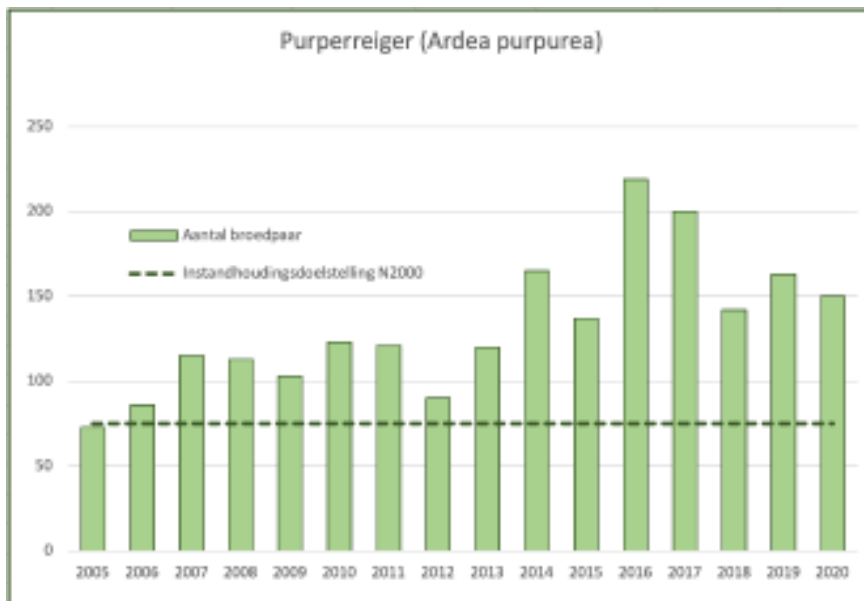
De doelsoorten dienen als kapstok voor het beheer van het gebied. De Boezems moeten dus ten gunste van de genoemde soorten worden beheerd. Om de zes jaar moet een beheerplan worden geëvalueerd, om te zien of de genomen maatregelen effectief zijn.

Het oude Natura 2000-beheerplan van 2014-2019 van Boezems Kinderdijk is ondertussen afgelopen. Een nieuw beheerplan voor de periode 2020-2026 is opgesteld en in 2020 definitief gemaakt. Hierin is het huidige beheer geëvalueerd en zijn instandhoudingsmaatregelen voor de doelsoorten besproken.

3.1 Broedvogels

Purperreiger

De integrale telling van de purperreigerkolonie vond in 2020 plaats in de ochtend van 6 juni. Door de slechte toestand van het rietland in de kolonie werd hierbij, voor het eerst, het gebied niet betreden maar met een drone geteld. Hiermee werden 167 nesten in kaart gebracht, een lichte stijging ten opzichte van de afgelopen twee jaar. Daarmee is de Natura 2000-instandhoudingsdoelstelling van minimaal 75 broedparen weer ruimschoots behaald. Er werden in 2020 geen nesten in de Nederwaard aangetroffen, echter werden wel enkele broedverdachte vogels waargenomen. Eind juni werden in een rietkraag in de Nederwaard drie juveniele purperreigers waargenomen. Omdat deze vogels nog niet vliegvlug waren, wordt aangenomen dat er toch een broedgeval heeft plaatsgevonden.

Figuur 5 Aantal broedpaar Purperreiger periode 2005-2020 in de boezems van Kinderdijk

Figuur 6 Locatie en aantal broedpaar purperreiger 2020 in de Hoge Boezem van de Overwaard

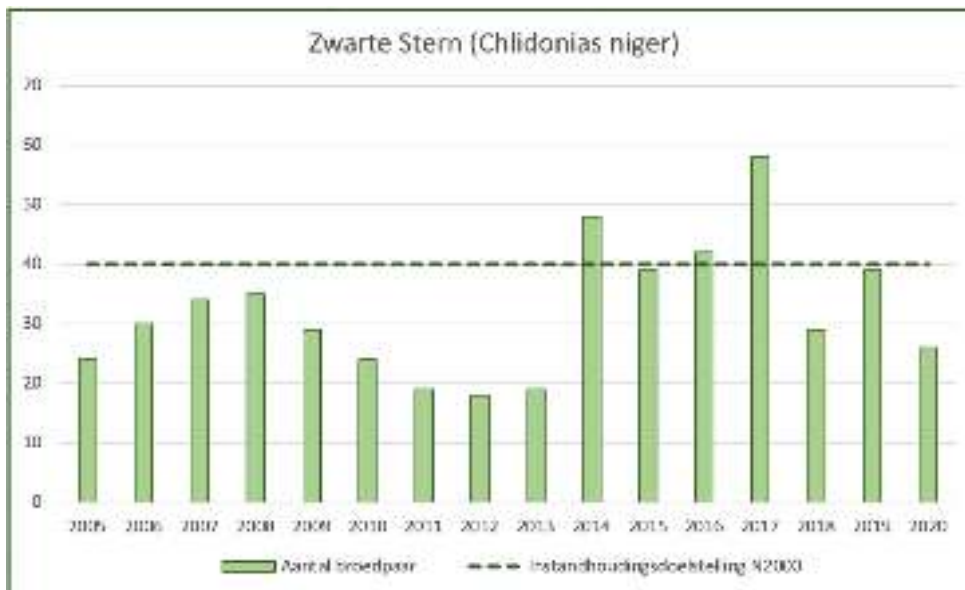
Ondanks de slechte toestand van het rietland heeft de kolonie purperreigers in 2020 dus standgehouden. De verwachting is dat de broedgelegenheid op de huidige locatie in de komende jaren zal afnemen en een deel van de kolonie zal moeten uitwijken naar andere delen van het gebied. In het nieuwe rietbeheerplan wordt gezocht naar verbeteringen van het huidige rietareaal.

Zwarte stern

De zwarte stern had in 2020 een relatief slecht broedseizoen. Na de stijging in 2019 kende het laatste seizoen een afname van 13 territoria. Er werden 26 nesten van de zwarte stern waargenomen. Hiermee is de instandhoudingsdoelstelling van 40 paren niet behaald. De meeste paren kwamen zoals gebruikelijk in de noordoosthoek van 'het vlak' tot broeden. In tegenstelling tot 2019 werden in het afgelopen seizoen weer nesten gevonden langs de West-Kinderdijk richting Alblasserdam. Opvallend was dat een deel van de nesten niet op de vlotjes aangetroffen werd. In 2020 hadden de sterns namelijk te maken met een grote concurrent die het ook gemunt had op de broedvlotjes. Een groot deel van de vlotjes werd bezet door kokmeeuwen. Met name de nestvlotjes die zijn uitgerust met gaas, waren in trek bij de kokmeeuwen. Dit zorgde ervoor dat de sterns de randen van rietkragen en drijvende pollen als alternatieve broedplaatsen gingen gebruiken. Een van de tellers wist vanuit zijn woning, die nabij de kolonie ligt, opmerkelijk gedrag vast te leggen. Een bruine kiekendief predeerde diverse nesten van kokmeeuwen en zwarte sterns.

Figuur 7 Locatie en aantal broedpaar zwarte stern 2020 in de Hoge Boezem van de Nederwaard

Figuur 8 Aantal broedpaar zwarte stern periode 2005-2020 in de boezems van Kinderdijk

Figuur 9 Een geringde zwarte stern, herkomst onbekend (foto: Bram Roobol)

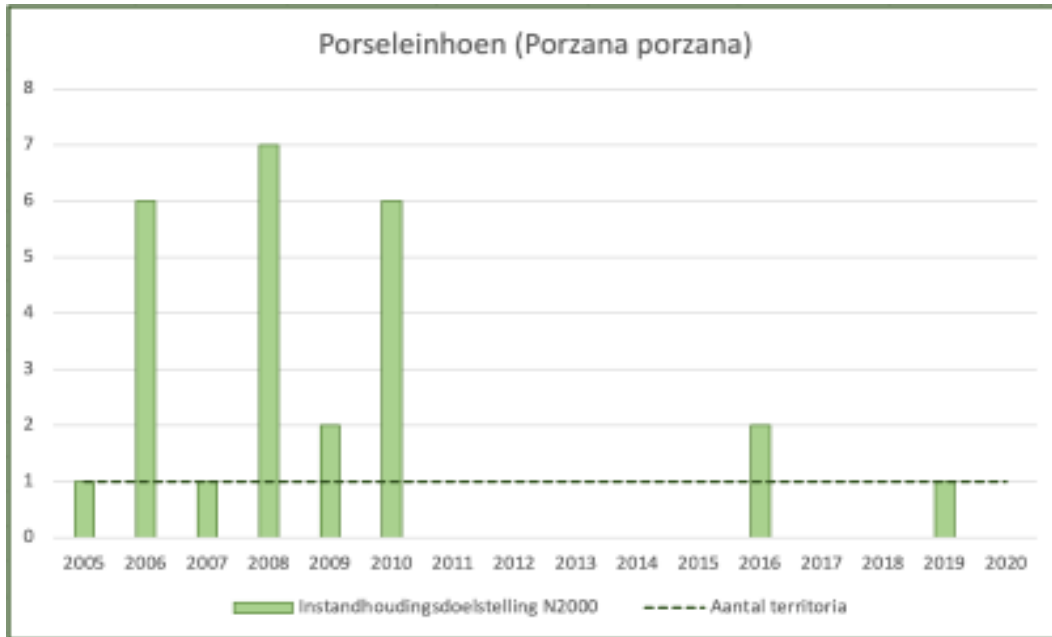
Porseleinhoen

Het porseleinhoen leeft een verborgen bestaan. Het leefgebied is doorgaans vrij ontoegankelijk maar, bij deze soort is het de aanwezigheid verraadt. Het porseleinhoen staat bekend om zijn grillig aantalsverloop. In 2020 ontbrak deze soort helaas op de broedvogellijst. Ook buiten de telrondes is er geen roepend porseleinhoen waargenomen. Dit betekent ook dat de instandhoudingsdoelstelling van minimaal één territoria van deze soort in 2020 niet is behaald. Door aangepast maaibeheer wordt de komende jaren ingezet om meer geschikt habitat voor het porseleinhoen te creëren.

Na vijf jaar afwezigheid werd in 2016 een territorium vastgesteld en ook in 2019 zijn er 2 roepende individuen vastgesteld en mag tevens worden uitgegaan van twee territoria, waarvan 1 in de

Overwaard en 1 in de Nederwaard zie Figuur 11 Het porseleinhoen is in 2020 niet waargenomen binnen het boezemgebied van Kinderdijk. In 2016 nog een territorium vastgesteld in de Hoge boezem van de Nederwaard en in 2019 zijn er twee territoria vastgesteld. Figuur 11. Landelijk gezien gaan het slecht met deze soort en is er sprake van een significante afname met minder dan 5% p/jaar van het aantal broedparen, sinds de jaren 90 (bron: Website SOVON). De sleutelpopulatie van 400 tot 800 broedparen die nodig zijn voor het voortbestaan van de soort wordt lang niet gehaald. De verspreiding van de soort is landelijk gezien wel toegenomen (waarschijnlijk als gevolg van toename plas-drassituaties). Of toename van verspreiding ook daadwerkelijk leidt tot verbeterd broedsucces is nog maar de vraag en de landelijke staat van instandhouding is daarom als zeer ongunstig beoordeeld (Ministerie van LNV, 2008).

Figuur 10 Aantal territoria porseleinhoen periode 2005-2020 in de boezems van Kinderdijk

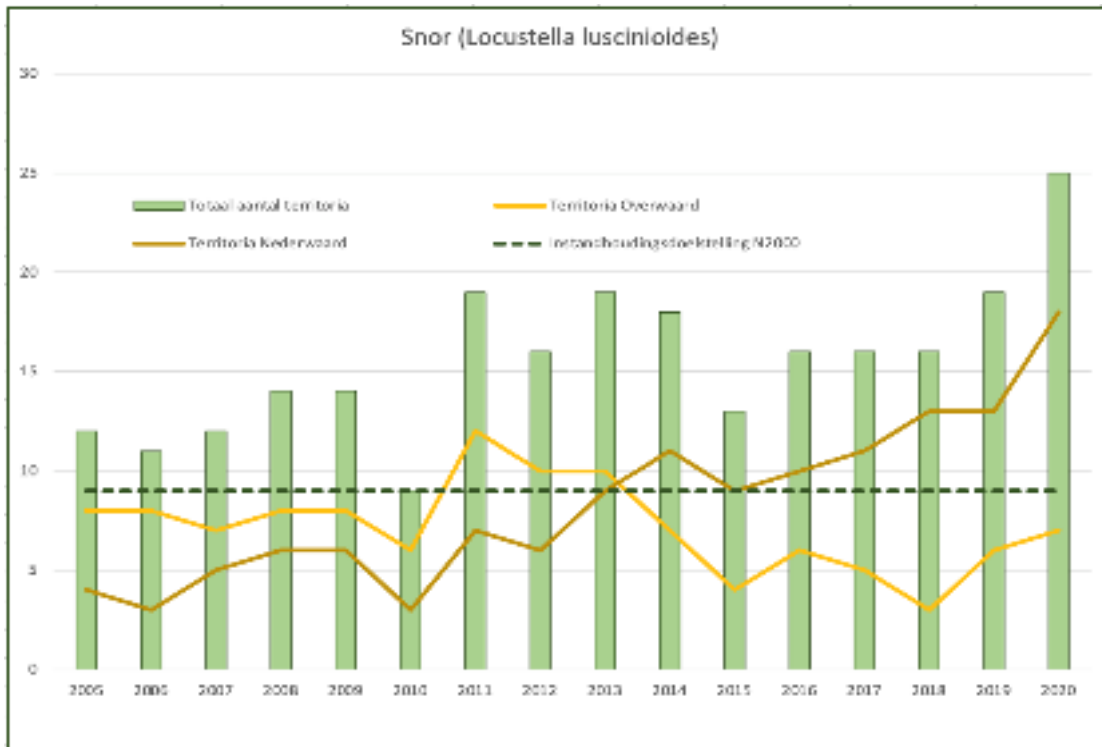
Figuur 11 Het porseleinhoen is in 2020 niet waargenomen binnen het boezemgebied van Kinderdijk. In 2016 nog een territorium vastgesteld in de Hoge boezem van de Nederwaard en in 2019 zijn er twee territoria vastgesteld.

Snor

De snor heeft een uitgesproken voorkeur voor uitgestrekte overjarige rietvelden, en is daarmee een karakteristieke Kinderdijkse broedvogel. Het gaat al jarenlang goed met deze soort. Ook in 2020 deed zich een duidelijke trend voor. Met maar liefst 25 territoria was 2020 een recordjaar. Het is gissen naar een verklaring aangezien het al jaren slecht gesteld staat met de kwaliteit van het riet in de

Figuur 12 locaties territoria snor in 2020 in Hoge Boezem van de Nederwaard (links) en Hoge Boezem van de Overwaard (rechts)

Figuur 13 Aantal territoria snor periode 2005-2020 in de boezems van Kinderdijk

boezems van Kinderdijk. Mogelijk zijn er veel vogels teruggekeerd uit de overwinteringsgebieden in Afrika en waren ze in het algemeen dik gezaaid. Met name in de Nederwaard werden veel zingende snorren waargenomen, sommige slechts enkele tientallen meters bij elkaar vandaan. De Overwaard had een gemiddeld jaar met 7 territoria. Van het maaien van de zuidwesthoek van de Nederwaard in de winter voorafgaand aan het broedseizoen 2020 zijn geen effecten te zien. Het aantal territoria in dat deel van het gebied is gelijk gebleven.

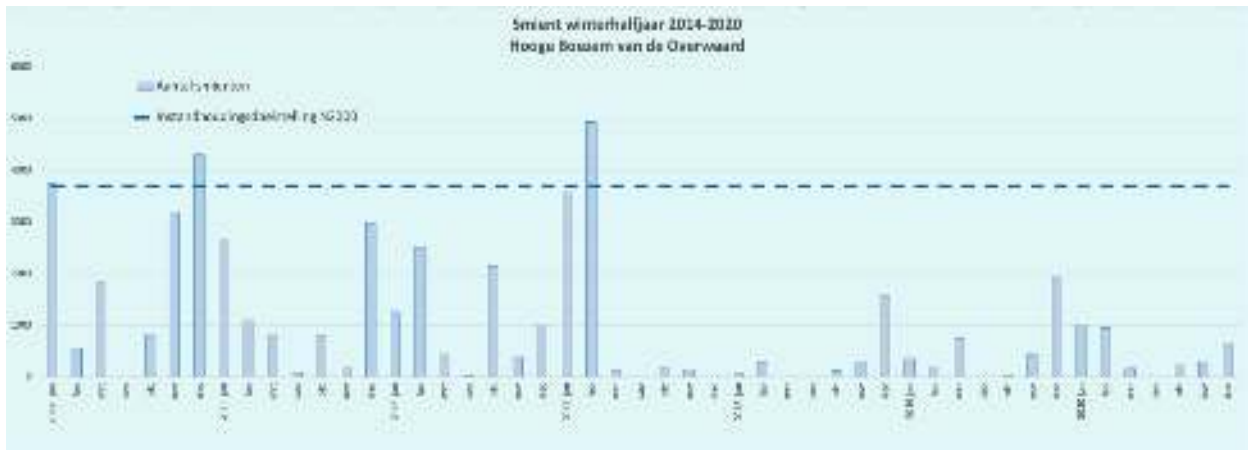
3.2 Niet-Broedvogels

Smient

De Hoge Boezem van de Overwaard is een belangrijk rustgebied voor de smient in het winterhalfjaar. De instandhoudingsdoelstelling staat vastgesteld op een seizoensmaximum van minimaal 3700 vogels. In geen van de tellingen in 2020 werd dit aantal behaald. De aantallen kwamen zelfs maar in één maand, in januari 2020, boven de 1000 uit (1020 exemplaren). De trend die vanaf de winter 2017-2018 heeft ingezet is hiermee niet veranderd.

Er overwinteren veel minder smienten op de plas in de Overwaard dan in de jaren ervoor. Dit is vermoedelijk het gevolg van de aanleg het rietmoeras dat in 2016 is gestart, hiermee is de oppervlakte open water op de plas ongeveer gehalveerd. Ook kan klimaatverandering hierin een rol spelen, door de steeds zachtere winters overwinteren veel smienten in noordelijkere streken. Tevens is de boezem van Kinderdijk ontdekt door lokale jongeren en illegale sportvissers. Handhaving op betreding van dit verboden Natura 2000-gebied is afwezig, waardoor de verstoring en aanwezigheid van mensen rondom het winterrustgebied toeneemt.

Figuur 14 Aantal smienten tijdens de wintervogeltellingen in de periode 2014-2020

Krakeend

De Krakeend behoort tot de meest succesvolle broedvogels van Nederland. De wintervogeltrend stijgt hiermee minstens zo hard mee. Landelijk van een paar duizend vogels eind jaren '80 tot ruim 30.000 in recente jaren. Ook in de Alblasserwaard is de soort overal te vinden. Tegenwoordig zelfs in de bebouwde kom. Met een maximum van 63 exemplaren in december 2020 werd net als in 2019 de instandhoudingsdoelstelling niet behaald. 2020 was voor de krakeend een beneden gemiddeld jaar, over de oorzaak van deze afname is niets bekend.

Figuur 15 Aantal krakeenden in de periode 2014-2020

Slobeend

Eén van de fraaiste eendensoorten, tevens typische weidevogel, is de slobeend. In de rui-, trek- en wintertijd verblijven de vogels in waterrijke gebieden en zijn dan soms plaatselijk zeer talrijk.

Bij de slobeend zijn de resultaten beter dan bij de vorige twee eendensoorten. Bij vier van de zeven wintervogeltellingen werden meer slobeenden waargenomen dan de instandhoudingsdoelstelling

4 Broedvogels

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van alle broedvogels die niet in het Natura 2000-aanwijzingsbesluit van de Boezems van Kinderdijk staan. Per soort wordt de aantalsontwikkeling besproken en wat de oorzaak kan zijn van een voor- of achteruitgang. In dit hoofdstuk zijn drie categorieën onderscheiden: rietbroedvogels, struweelbroedvogels en overige broedvogels.

4.1 Rietbroedvogels

Roerdomp

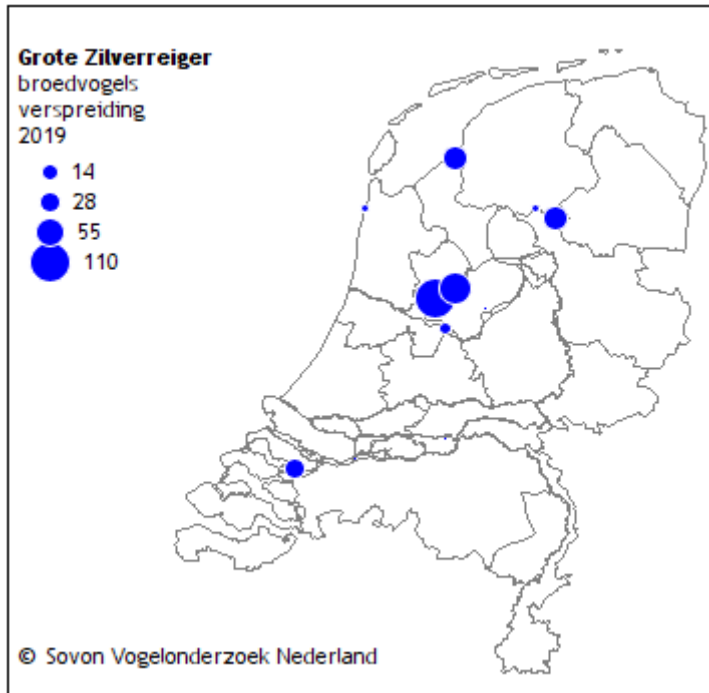
De roerdomp is in de winter van 2020-2021 diverse malen waargenomen binnen het boezemgebied van Kinderdijk. In 2020 zijn echter tijdens de BMP-rondes geen territoria vastgesteld. Vanaf 1994 is zevenmaal een territorium vastgesteld in de Overwaard en tweemaal in de Nederwaard.

Grote zilverreiger

De grote zilverreiger broedt van april tot juni bij voorkeur in kolonies in rietmoerassen, oeverzones van meren en plassen, ooibossen en aan kusten bij mondingen van rivieren. De enige grote broedkolonie van Nederland is gelegen in de Oostvaarderplassen. Daarnaast broedt de soort nog op een paar locaties in Nederland in kleine aantallen (zie Figuur 18). Zowel tijdens de Bmp ronde van 2 mei als de ronde van 30 mei is een grote zilverreiger in broedkleed waargenomen (zie afbeelding 6). Daarna volgden nog enkele waarnemingen van broedverdachte activiteiten. Met het tellen van de nesten van de purperreigers met behulp van een drone, is het eerste broedgeval van deze soort in het boezemgebied van Kinderdijk vastgesteld. Dit is tevens een nieuwe broedsoort voor de Alblasserwaard. Mogelijk heeft een tweede koppel in het gebied gebroed. Dit territorium kon echter niet met zekerheid worden vastgesteld. Op 3 juli 2020 zijn drie juveniele grote zilverreigers waargenomen van drie à vier weken oud. Met deze waarneming werd het broedsucces van het eerste broedgeval grote zilverreigers in de Alblasserwaard bevestigd.

Figuur 17 Tijdens de Bmp-telling van 30 mei 2020 werd deze grote zilverreiger foeragerend in prachtkleed waargenomen (foto Nieck Alderliesten)

Figuur 18 Verspreiding en aantallen van de grote zilverreiger als broedvogel in 2019

Bruine kiekendief

Een typische moeras(roof)vogel die in het boezemgebied van Kinderdijk niet mag ontbreken is de bruine kiekendief. De soort broedt met voorkeur in rietlanden, soms (als er sprake is van een hoge muizendichtheid) wil de soort ook nog weleens in drogere habitattypen broeden. In 2020 zijn in het boezemgebied in drie broedgevallen vastgesteld, waarvan twee in de Hoge boezem van de Nederwaard en één broedgeval in de Hoge boezem van de Overwaard. Sinds 1990 neemt de bruine kiekendief als broedvogel in Nederland af, vooral vanaf 2010. Voor wat betreft het boezemgebied Kinderdijk is opvallend dat in het verleden de hoogste aantallen van broedende bruine kiekendieven in de Hoge boezem van de Overwaard werden vastgesteld. In 2020 is dit dus andersom. De vastgestelde drie broedparen betreffen vermoedelijk wel een ondergrens. Tijdens iedere monitoringsronde wordt er veel activiteit van bruine kiekendieven waargenomen, echter ontsnappen nesten en/of broedparen ook gemakkelijk aan de aandacht, mede omdat mannetjes bruine kiekendieven meerdere partners of meerdere nesten tegelijkertijd kunnen hebben.

Figuur 19: Een man bruine kiekendief boven de Boezems Kinderdijk (foto: Bastiaan van de Wetering)

Waterral

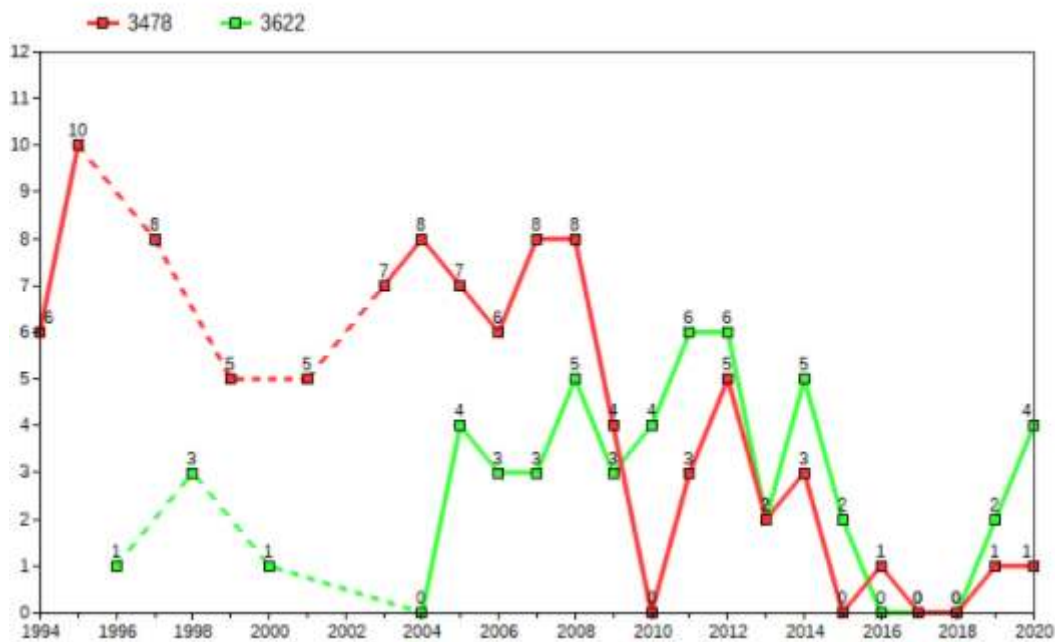
De waterral broed van eind maart tot in augustus en legt soms tot wel 16 eieren (gemiddeld 6-11 eieren). Al na 6-8 weken zijn de jongen geheel onafhankelijk. De waterral leeft een verborgen leven en laat zich maar zelden zien. Daarentegen verraad het kenmerkende gegil vanuit het moeras toch ieder jaar weer de aanwezigheid van de soort. Vanaf 1990 namen de landelijke aantallen toe. De laatste jaren is het aantal broedgevallen voor wat betreft de waterral stabiel (landelijk gezien).

Vanaf 2009 is een dalende trend waar te nemen voor het aantal broedgevallen in de Hoge boezem van de Overwaard. Vóór 2009 waren aantallen van zeven à acht broedgevallen in de Overwaard vrij normaal. In 2020 is één broedgeval vastgesteld. Sinds 2015 is het aantal telkens nul of één.

In de Hoge boezem van de Nederwaard liggen de aantallen van 2009 doorgaans hoger in verhouding tot het aantal broedgevallen in de Hoge boezem van de Overwaard. In 2020 zijn in de Hoge boezem van de Nederwaard vier broedgevallen vastgesteld. Dit zijn er twee meer dan in 2019.

Na het dieptepunt in 2016-2018 met nul tot één broedgeval van de waterral in het gehele gebied, lijkt er dus sprake van verder herstel.

Waterral

Figuur 20 Het aantal vastgestelde territoria van het waterral in de Hoge Boezem van de Overwaard (rode lijn) en de Hoge Boezem van de Nederwaard (groene lijn) in de loop der jaren.

Kleine Karekiet

In 2020 werden in de Overwaard 53 territoria en in de Nederwaard 52 territoria van de kleine karekiet vastgesteld. Uit de telgegevens blijkt dat deze aantallen in het verlengde liggen van een licht dalende trend in het gebied. Met name de aantallen in de Overwaard nemen in hard tempo af en zijn al gehalveerd ten opzichte van een decennium geleden. Het verschil tussen de Overwaard en de Nederwaard in aantal territoria is waarschijnlijk te wijten aan de afname van broedareaal in de vorm van rietland. Uit historische luchtfoto's blijkt dat sinds 2010 het rietland met 7-10 hectare is afgenomen in de Overwaard

Rietzanger

Voor de Rietzanger was 2020 een recordjaar in de boezems. Er werden in totaal 79 broedterritoria aangetroffen, nog nooit was het aantal zo hoog. In 2017 is er een stijging ingezet en die houdt voorsnog niet op. Eerder was er een vergelijkbare toename te zien tussen 2008 en 2011, toen het aantal van 29 naar 73 ging. Daarna stopte de groei en de daaropvolgende jaren werden er nooit meer dan 50 territoria geteld. Het is de vraag of de komende jaren de groei verder doorzet of dat de het aantal weer terugvalt zoals na 2011 het geval was. De aanwezigheid van deze soort heeft voornamelijk te maken met condities tijdens de trek en in het overwinteringsgebied.

Baardman

Voor het eerst sinds 2018 zijn territoria van Baardmannen in het gebied vastgesteld. 2018 en 2019 waren de slechtste jaren voor deze soort in de boezems. Er werden in beide jaren geen territoria aangetroffen. Tussen 2005 en 2011 was er een groei te zien van vijf territoria naar elf. De drie jaren erna waren het er slechts twee of drie territoria en in 2018 en 2019 nul. De komende jaren zal blijken of de soort zich daadwerkelijk weer vestigt in het boezemgebied of dat het slechts een incidenteel geval is.

Rietgors

Deze soort volgt in de boezems grofweg de landelijke trend. Er was sprake van een landelijke toename tot 2008, die in de boezems aanhield tot 2012. Daarna stopte de groei en volgde een flinke daling. Vanaf 2015 schommelt het aantal territoria in de boezems tussen de 27 en 38. Er werden in 2020 met als in 2018 27 territoria geteld. We moeten terug naar 2005 voordat we dit lage aantal tegenkomen.

4.2 Struweelbroedvogels

Cetti's zanger

In 2020 werd voor het eerst sinds 2016 mínder broedterritoria vastgesteld. Tussen 2015 en 2019 nam het aantal Cetti's zanger territoria toe van 3 naar 36. Deze grote stijging is conform de stijging die er landelijk te zien is van deze soort. De afname die er in 2020 te zien is in de boezems, is landelijk niet terug te zien. Een aannemelijke verklaring hiervoor is niet te geven.

Fitis

Voor deze soort was 2020 met 15 territoria in de Overwaard en 4 territoria in de Nederwaard een slecht jaar, de soort neemt als broedvogel in Nederland al sinds 2010 af. Het is het laagste aantal territoria sinds 2004, destijds werden er 34 territoria aangetroffen, terwijl er in 2020 20 werden geteld. Na 2003 nam de soort tot in 2007 toe tot 45 territoria waarna na 2008 de daling werd ingezet en er is sindsdien een dalende trend zichtbaar.

Tjiftjaf

Deze soort nam tussen 2006 en 2011 toe van 12 tot 28 broedterritoria. Daarna volgde een daling tot 16 territoria in 2018. Daarna volgde een forse sprong naar 30 broedterritoria in 2019. Het aantal was nog nooit zo hoog geweest voor zover bekend. In 2020 was er een lichte daling van twee territoria en werden er 28 geteld. Het was dus nog steeds een goed jaar voor de soort, maar het was niet zo goed als in 2019.

Bosrietzanger

De Bosrietzanger heeft sinds 2017 een opvallende groei gemaakt, het aantal territoria is maar liefst van 4 naar 22 gestegen in twee jaar tijd. In 2020 was het nogmaals een goed jaar voor deze soort. De soort was weer met 22 territoria aanwezig in het gebied. De opwas en toename van het oppervlak van houtige gewassen in de rietlanden van de boezems vertaalt zich naar de aanwezigheid van deze soort.

Spotvogel

Sinds 2005 heeft deze soort zeven keer één broedpaar in het gebied gehad. Ook werden er zes keer géén territoria aangetroffen. In 2018 en 2019 waren er drie broedterritoria in het gebied. Het is opvallend dat er in die jaren er méér exemplaren dan gemiddeld aanwezig waren. Al decennialang is er een namelijk afname te zien in Nederland. Dit komt doordat de soort steeds verder oprukt naar het noorden, door klimatologische oorzaken.

Zwartkop

De stijgende lijn die te zien is in Nederland, zie we van de Zwartkop ook terug in uitbreiding in de boezems. In 2020 werden er dertien broedterritoria aangetroffen. Voor het eerst kwam het aantal territoria van de zwartkop boven de tien. De stijging komt doordat de vogels zich steeds meer aanpassen aan verschillende beplantingsvormen, waardoor ze nu ook in de boezems uitbreiden. In de

Overwaard waren er de afgelopen jaren doorgaans niet heel veel territoria, maar in 2020 waren er zeven territoria te vinden, terwijl er in 2019 maar één territoria te vinden was.

Tuinfluitier

Met veertien territoria was het een bovengemiddeld jaar voor deze soort, maar het was niet het beste jaar. Dit was 2019 met 19 aanwezige territoria. Desondanks is een stijgende trend zichtbaar. Of deze trend zich doorzet zal de komende jaren moeten blijken. Landelijk gezien gaat de soort sinds de eeuwwisseling langzaam achteruit, de stijgende trend in de boezems is waarschijnlijk te wijden aan de toename van struikgewas in het rietland.

Grasmus

Weer een soort waar 2020 een bijzonder goed jaar voor was. De grasmus was met twaalf broedterritoria aanwezig in de boezems. Het was voor het eerst dat er zoveel grasmusterritoria aanwezig waren. Tussen 2010 en 2020 is het aantal gestegen van drie naar twaalf. De stijging in de boezems komt overeen met de landelijke trend van de soort. De soort heeft veel last van droogte in de overwinteringsgebieden. Deze droogten waren er vooral vóór 2010. We zijn dus nog aan het opklimmen uit een diep dal. Anderzijds is het broedbiotoop voor deze soort in de laatste jaren gunstiger door de toename van struikgewas in het rietland.

Blauwborst

Voor de blauwborst was 2020 geen recordjaar, maar dat wil niet zeggen dat het geen goed jaar was voor de soort. Alleen in 2006 en 2019 werden er één broedterritorium meer geteld dan in 2020. Met 26 vastgestelde territoria is te zien dat de soort goed gedijt in de boezems. Tussen 2010 en 2019 is er een groei te zien van 16 naar 27 broedterritoria. Conform de landelijke trend is ook in de boezems zichtbaar dat de broedpopulatie in Nederland fors aan het toenemen is.

Sprinkhaanzanger

De aantallen Sprinkhaanzangers zijn erg variabel, ook in de kernbroedgebieden in Nederland. Per jaar is er vaak geen touw aan vast te knopen hoe een groei of daling tot stand is gekomen. De oorzaak wordt gezocht in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden. In de boezems zien we sinds 2004 altijd minstens één broedterritoria (uitgezonderd 2014 toen de soort afwezig was). Het hoogste aantal territoria werd in 2019 vastgesteld, namelijk vier. In 2020 werd er weer één broedterritoria geteld.

Nachtegaal

De nachtegaal is een zeldzame broedvogel die alleen is vastgesteld in het gebied in 2013 en in 2019. De Nachtegaal lijkt nog geen vaste voet aan de grond te krijgen op de boezems. De soort houdt zich graag op in loofbossen op natte gronden. Dit is, met uitzondering van de kleine griend in de Nederwaard, niet in de boezems te vinden. Daarnaast is in Nederland duinstruweel erg populair.

Figuur 21 Blauwborst (foto: Bastiaan van de Wetering)

4.3 Overige broedvogels

In onderstaand hoofdstuk worden enkele andere broedvogelsoorten die niet sterk gebonden zijn aan riet of struweel. Bijvoorbeeld diverse ganzen die met grote aantallen aanwezig zijn, en gevolgen hebben voor de kwaliteit en kwantiteit van het riet. En enkele soorten die juist af- of toenemen.

Grote Canadese Gans

Landelijk gezien groeit de populatie in Nederland al sinds de introductie van deze soort in 1985. Vooral de aantallen in de Overwaard geven deze ontwikkeling weer. Met een uitzondering in 2018 is er sinds 2014 een duidelijke groei te zien. Echter liet 2020 verrassend genoeg een daling zien van het aantal Grote Canadese Ganzen in de boezems. Dit komt doordat er in 2019 een overbevolking aan ganzen was in de boezems, waardoor de ganzen veel hebben kaal gegeten, met als gevolg dat het broedareaal afnam. Dit verschijnsel wordt verder uitgewerkt bij de Grauwe Gans.

Figuur 22: een grote Canadese gans tijdens de ochtengloren van een telling in maart

Brandgans

Sinds 2012 is er geen broedgeval bekend van deze soort in de Nederwaard. Ook in de Overwaard houdt het niet over van Brandganzenbroedgevallen. Met een uitzondering van 2016 is het aantal getelde Brandganzen niet boven de 7 geweest. Afgelopen jaar werd er slechts één geteld. Landelijk gezien groeit het aantal broedvogels sinds 2000 fors, maar in de boezems was 2016 pas het eerste jaar waar een duidelijke groei te zien was, die vervolgens al snel weer stagneerde en even zo snel weer afnam.

Grauwe Gans

Van de Grauwe Gans is de landelijke trend dat de soort al sinds 1990 hard aan het stijgen is wat betreft het aantal broedvogels. De Overwaard is sinds 2015-2017 niet geteld op Grauwe Ganzen, desondanks is wel de opvallende stijging te zien die er tussen 2013 en 2019 heeft plaatsgevonden. In die jaren ging het aantal territoria van 47 in de boezems naar 2.115. Opvallend is dan ook de afname die te zien is in 2020. Het aantal halveerde naar 947 territoria. De oorzaak hiervan is dat de Grauwe Ganzen de afgelopen jaren veel grote stukken van de boezems hebben kaal gegeten, waardoor ook het broedareaal van de soort is verminderd.

Nijlgans

Deze soort neemt in Nederland al geruime tijd toe in het aantal broedgevallen. Wel lijkt de groei van deze exoot lichtelijk af te vlakken. In de boezems is dit terug te zien in het aantal broedterritoria die in de Overwaard geteld zijn in 2020. Er vond een daling van 23 naar 15 getelde broedterritoria plaats, daar waar er de jaren ervoor toch langzaam maar zeker een groei plaatsvond. In de Nederwaard blijft het aantal al sinds 2007 schommelen tussen één en drie vastgestelde broedterritoria.

Bergeend

Tussen 2010 en 2015 vond er landelijk gezien een lichte stijging in het aantal broedterritoria plaats. In de Overwaard is deze trend, iets later dan de landelijke lichtelijke stijging, tussen 2013 en 2017 terug te zien, waarna het aantal bleef fluctueren tussen twee en drie. In de Nederwaard is sinds 2007 geen enkele Bergeendterritoria gevonden.

Slobeend

Voor deze soort was 2020 een goed jaar in de boezems. Er werd een recordaantal van zeven territoria geteld. In 1994 was dit aantal zes, en sindsdien zijn het er altijd minder dan zes geweest. Van de zeven territoria bevonden zich er zes in de Overwaard en één territoria in de Nederwaard. De landelijke trend is dat de soort al sinds 1990 afneemt als broedvogel. Vanaf 2015 lijkt het aantal broedgevallen echter weer iets toe te nemen en dat is terug te zien in de boezems, waar er vanaf 2018 een groei is te zien van één naar zeven territoria.

Krakeend

Sinds 1990 is er landelijk een stijging te zien van het aantal broedvogels. Deze trend is vanaf 2015 ook zichtbaar in de boezems. De Krakeend is vanaf 2015 aanwezig als broedvogel, en was vorig jaar al toegenomen tot 14. Dit jaar was het aantal stabiel met 13 territoria.

Wilde Eend

Wat deze soort betreft is sinds 2005 een afnemende trend te zien in Nederland. Terwijl er in de boezems het aantal ongeveer gelijk is gebleven met tien jaar geleden. In de boezems waren in 2005 71 broedterritoria en in 2019 72 broedterritoria, met tussendoor wel uitschieters, zoals in 2007 een uitschieter omlaag, met 53 territoria en in 2017 een positieve uitschieter met 85 getelde broedterritoria. In 2020 was er ten opzichte van 2019 een daling van 8 broedterritoria. Dit lagere aantal is niet persé een afname, maar kan ook verklaard worden door het - arbitraire - onderscheid dat gemaakt moet worden met de Soepeend.

Soepeend

Het is lastig om een trend te zien in de aantallen van de boezems. Er is de afgelopen jaren niet altijd goed op het verschil gelet tussen Soepeenden en Wilde Eenden. Daardoor zijn er diverse Soepeenden onder de naam Wilde Eend terechtgekomen. Wel is te zien dat er het afgelopen jaar een stuk meer Soepeenden huisden in de Nederwaard dan in de Overwaard, dit komt mogelijk door de aanwezigheid van bebouwing tegen de Nederwaard.

Kuifeend

De kuifeend is een soort die de boezems niet in grote getalen aandoet tijdens het broedseizoen. De soort is sinds 2012 vier keer op zes broedterritoria blijven steken, zo ook in 2020. Negatieve uitschieters waren er in 2014 en 2018, toen de soort in beide jaren maar twee territoria had in de boezems. De uitschieters omhoog zijn minder aanzienlijk, in 2019 betrof de hoogste uitschieter sinds 2012 acht broedterritoria. Er is wel een duidelijke voorkeur van de soort te zien en dat is dat in het voordeel van de Overwaard.

Tafeleend

Sinds 1994 zijn er nooit méér dan vier broedterritoria aangetroffen in de boezems. Vanaf 2012 is er echter nooit meer dan één territoria gevonden. Ook in 2020 kon er niet meer dan één territoria worden gevonden. Tijdens de eerste bekende tellingen waren er meer Tafeleenden. Sinds 1997 heeft er een daling plaatsgevonden die uiteindelijk in 2008 zijn dieptepunt bereikte. Er werden tussen 2008 en 2013 geen exemplaren gezien in het boezemgebied tijdens de broedperiode. Vanaf 2014 tot 2020 was er vijf keer één broedterritoria aanwezig en éénmaal geen. De weg terug naar enkele territoria is nog niet ingeslagen.

Fuut

Deze soort is in tegenstelling tot de Tafeleend altijd wel aanwezig in de boezems tijdens de broedperiode. Wel is sinds 2007 een dalende trend zichtbaar. Tussen 2007 en 2011 nam de soort met maar liefst 20 territoria af van 34 naar 14 broedterritoria. De fuut klom daarna weer een klein beetje terug naar achttien exemplaren in 2012, waarna de soort tussen de vijftien en achttien territoria bleef hangen tot 2017. Daarna zette de daling weer verder door tot er in 2019 twaalf broedterritoria aanwezig waren. Ook in 2020 werd er dit aantal geteld. Een opvallend gegeven is dat de Nederwaard qua aantallen niet vaak onderdoet ten opzichte van de aantallen van de Overwaard. Dit is bij de overigen uit de groep met ganzen, eenden en duikers wel anders.

Scholekster

Een recent nieuwe broedvogel voor het boezemgebied van Kinderdijk is de scholekster. In 2018 broedde de soort voor het eerst op het rietmoeras dat nog in aanbouw was. In 2020 heeft de scholekster opnieuw gebroed, maar nu op een modderig rietgors in de Hoge boezem van de Overwaard.

Kluut

In 2017 zijn kort na de aanleg van het rietmoeras de eerste territoria kluten vastgesteld. In 2020 hebben twee paar kluten succesvol gebroed, hier zijn tevens juveniele waargenomen. Op de kale delen met weinig tot geen opgaande begroeiing hebben tevens drie Kieviten gebroed, waarvan twee paar in de Hoge boezem van de Overwaard en één paar in de Hoge boezem van de Nederwaard.

Kokmeeuw

De kokmeeuw is al sinds de jaren negentig een broedvogel in het boezemgebied van Kinderdijk en wordt geteld met behulp van de kolonievogeltelling. In 2019 werd na de aanleg van het rietmoeras een explosieve toename vastgesteld, waarbij 405 broedparen werden geteld. In 2020 zijn op het rietmoeras 240 paar kokmeeuwen vastgesteld en in de Nederwaard op de vlotjes 31 paar. Het aantal broedpaar op de vlotjes van de zwarte stern in de Nederwaard is met 300% toegenomen.

Torenavalk

De torenvalk is een soort die het landelijk gezien niet makkelijk heeft. Vanaf 1960 namen de landelijke aantallen flink af als gevolg van veelvuldig gebruik van landbouwgif. De aantallen herstelden daarna maar sinds 1990 is een steeds meer dalende trend waar te nemen, met kleine oplevingen in veldmuisrijke jaren. Steeds verdergaande intensivering van de landbouw maakt grote delen van het boerenland ongeschikt voor de torenvalk, simpelweg omdat er onvoldoende voedsel aanwezig is. Van 1994 (eerst beschikbare telling) tot 1999 broedde er een paartje torenvalken in de Overwaard. Vanaf de millenniumwisseling tot 2016 zijn er geen broedgevallen meer vastgesteld, tot in 2016. Sinds 2016 broedt er weer een koppel in een geplaatste torenvalkenkast in het boezemgebied van de Overwaard.

Figuur 23 De Kieviten en kluten broeden op de vergane rietlanden (foto boven: Nieck Alderliesten, foto onder: Bram Roobol)

Ransuil

Het 1^e broedgeval in het boezemgebied van Kinderdijk werd in de 2003 in de Hoge Boezem van de Overwaard vastgesteld. In 2004 zijn er vervolgens twee territoria vastgesteld, net als in 2015. In 2008,

2009, 2010, 2012, 2013, 2016 en 2017 is steeds 1 territorium vastgesteld. Vanaf 2018 zijn er geen broedverdachte activiteiten waargenomen.

Bosuil

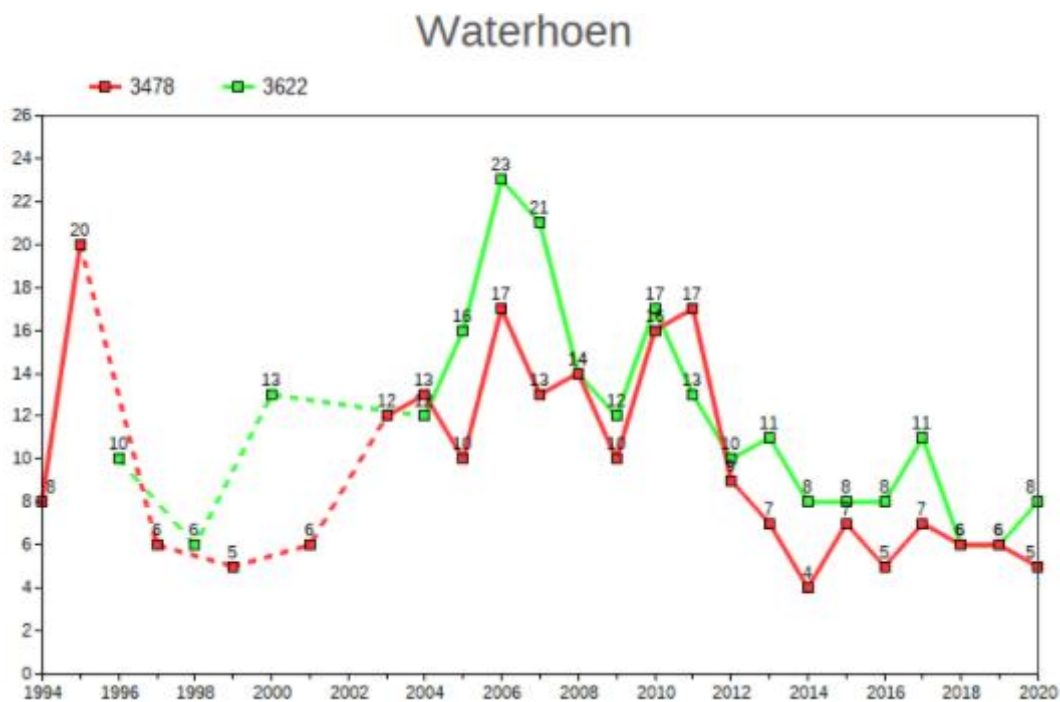
Ook de bosuil is in 2020 weer vastgesteld in de Hoge boezem van de Nederwaard. In 2019 zijn na jaren van afwezigheid weer roepende/ bedelende juveniele bosuilen vastgesteld aan de rand van de Hoge boezem van de Nederwaard. Een mooie waarneming want de laatste territoria werden in 1998 en 2010 vastgesteld. Op dezelfde locatie waar in 2019 een territorium is vastgesteld zijn in 2020 ook diverse keren bosuilen waargenomen. Nesten of roepende juveniele bosuilen zijn niet waargenomen maar kunnen makkelijk over het hoofd worden gezien aangezien bosuilen vooral 's nachts actief zijn. Tevens is het boezemgebied een prima foerageergebied voor de bosuil en de grote tuinen met hoge bomen en relatief veel groen maken het gebied geschikt voor de bosuil.

Meerkoet

De meerkoet is een vrij stabiele broedvogel in Nederland. Rietkragen en andere typen oeverbegroeiing zijn belangrijk als broedplaats voor de meerkoet. In 2020 zijn zowel in de Hoge boezem van de Overwaard als in de Hoge boezem van de Nederwaard tien broedgevallen vastgesteld.

Waterhoen

Nergens in Nederland zijn de aantallen zo hoog als in west-Nederland. Het waterhoen is een typische soort voor waterrijk gebied. Landelijk gezien neemt het aantal broedgevallen al tientallen jaren geleidelijk af. Oorzaken daarvoor zijn nog onduidelijk, factoren die genoemd worden zijn onder andere verdroging van moerassen en intensief slootrandenbeheer. Tevens is een dalende trend waar te nemen van broedvogels in relatie tot jaren met koude winters en droge voorjaren. In de Overwaard zijn in 2020 nog vijf broedgevallen vastgesteld en in de Nederwaard zes. Afgelopen decennia lijkt het aantal broedgevallen van de soort in het boezemgebied stabiel.

Figuur 24 Het aantal vastgestelde territoria van het waterhoen in de Hoge Boezem van de Overwaard (rode lijn) en de Hoge Boezem van de Nederwaard (groene lijn) in de loop der jaren

5 Wintervogels

Het jaar 2020 heeft geen opvallende aantallen wintervogels opgeleverd. In de januari en februari van het jaar is sprake van oplopende aantallen ganzen, die in maart weer afnamen. Deze daling in maart wordt vermoedelijk veroorzaakt doordat sommige vogels al broeden en niet meer te zien zijn. In het najaar zijn duidelijk lagere aantallen grauwe ganzen aanwezig binnen het gebied. Van deze soort is bekend dat deze na de broedperiode zich naar grotere wateren begeeft om te ruien en hiervoor regelmatig uitwijkt naar andere landen zoals Polen en Estland (Voslamber, 2011). Tijdens het veldwerk is eveneens geconstateerd dat het gebied door de grauwe gans gebruikt wordt als slaappleats.

De Nijlgans is in het voorjaar met een hoog aantal aanwezig met, gezien de broedaantallen, een duidelijk overschot aan niet broeders. Tijdens de tellingen is een laag aantal futen geconstateerd, dit zou een gebrek aan de juiste maat en hoeveelheid, vis kunnen betekenen, maar ook vertroebeling van het water kan hierin een rol spelen.

Het aantal Smienten kwam ook dit jaar slecht 1 maand boven de 1000 exemplaren. Dit was tot 2015 anders, toen zwommen er regelmatig meer dan 4.000 stuks op de grote plas. Dit betekent dat we het seizoen maximum van 3.700 volgens de instandhoudingsdoelen niet meer halen. Dit past overigens bij de landelijke trend. Ook de Kuifeend is in aantal flink teruggegaan.

Aantal soorten en aantal vogels per maand

maand	januari	februari	maart	september	oktober	november	december
soorten	42	31	36	36	43	40	34
exemplaren	2760	3650	2825	779	1736	613	1504

Het lage aantal in september komt door de zeer lage aantallen ganzen en eenden. In november was er verstoring door een bootje met vissers die het gehele gebied rondvoeren, en vrijwel alle watervogels het gebied uit joegen. Behalve watervogels werden enkele leuke soorten als Waterpieper, Baardman, IJsvogel en Roodborsttapuit waargenomen.

6 Rietmoeras

In 2020 werd een groter aantal soorten broedvogels geteld dan in 2019. In 2019 werden er van 19 verschillende soorten broedterritoria gevonden in het Rietmoeras. In 2020 waren dat er 21. Met de meeuwen en visdieven, dit zijn kolonievogels die niet onder BMP vallen, komt het daadwerkelijk aantal op 23-24 soorten broedvogels uit.

Waar in 2019 een explosieve groei te zien was bij de grauwe ganzen, nam deze groei al een heel stuk af. Na de 66 nieuwe broedterritoria in 2019 werden er in 2020 81 geteld. De houten beschoeiing van het rietmoeras is volledig verwijderd, waardoor er een vrije in- en uitloop ontstaan is voor ganzen. De eerste meters van de oevers worden al aangetast en veranderen in bruine-zwarte kale grond. De grote canadese gans was in 2020 in tegenstelling tot 2019 weer aanwezig, er werden 3 broedterritoria geteld. Eveneens met 3 territoria aanwezig waren de nijlganzen. In 2019 was er nog 1 territorium van deze soort. Er werd in 2020 één soepgansterritorium aangetroffen.

Nadat vorig jaar de bergeend vastgesteld werd als nieuwe broedvogel in het rietmoeras werd er dit jaar weer een flink gezinnetje grootgebracht. Twee soorten die dit jaar als nieuwe broedvogels werden vastgesteld in het rietmoeras zijn krakeend en soepeend. Beide soorten waren met 1 territorium aanwezig. Het aantal broedterritoria van wilde eend nam af van 7 in 2019 naar 4 in 2020.

In 2020 nam het aantal waterhoentjes af, in 2019 werden er 3 broedterritoria gevonden en in 2020 werd er nog maar 1 geteld. Wellicht heeft dit te maken met concurrentie van de meerkoet die als nieuwe broedvogel het gebied vond. De soort was in 2020 voor het eerst aanwezig met 2 territoria. Bij de waterhoenen dus een afname van 2 territoria en bij de meerkoeten een toename van 2 broedterritoria. De waterhoenen klommen en vlogen met gemak over de houten beschoeiing, de meerkoet is een stuk minder acrobatisch. Het verdwijnen van de beschoeiing is waarschijnlijk oorzaak van deze afname.

De kluut werd was aanwezig met 2 territoria. De steltkluut werd in 2020 ook waargenomen in het rietmoeras, maar er waren geen aanwijzingen dat deze soort ook daadwerkelijk heeft gebroed in het rietmoeras. Een soort die niet alleen aanwezig was maar wel broedde, de Kievit, nam af van 4 territoria in 2019 naar 2 territoria in 2020.

De verwachte groei van riet- en struweelvogels was deed zicht voor, maar niet zo sterk als verwacht. Er werden nieuwe broedvogels verwelkomd in het gebied, namelijk cetti's zanger, tjiftjaf en snor. De eerste 2 soorten waren beide aanwezig met 1 territoria en de snor was aanwezig met drie broedterritoria. Soorten die toenamen in het rietmoeras waren fitis, kleine karekiet en blauwborst. De fitis maakte een flinke sprong van 1 naar 7 territoria. De kleine karekiet nam toe van 1 naar 4 territoria. En de blauwborst kroop van 5 territoria omhoog naar 7. Rietgors en rietzanger allebei stabiel op respectievelijk 6 en 8 broedterritoria. De sprinkhaanzanger werd wel verwacht maar nog niet aangetroffen in 2020. Wellicht heeft dit er mee te maken dat er in 2020 maar 1 territoria van de soort is het gehele gebied aanwezig was, de soort blijft schaars in Boezems Kinderdijk.

De witte kwikstaart zette zijn daling door. In 2018 werden er namelijk 3 territoria aangetroffen in het rietmoeras, in 2019 waren dit er nog 2 en in 2020 werd er nog maar 1 koppeltje aangetroffen in het gebied. Deze soort maakte gebruik van de beschoeiing als broedplaats.

7 Bijzondere waarnemingen

Tijdens de inventarisatieronden lopen de tellers in de Boezems regelmatig tegen een zeldzame(re) vogelsoort aan. Ook tijdens het trektellen of gewoon tijdens een rondje 'vogelen' wordt wel eens wat bijzonders ontdekt. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van 'bijzondere' vogels die in 2018 zijn waargenomen in de Boezems van Kinderdijk. De vogels die tijdens het trektellen (overvliegende vogels tijdens de migratie) zijn gezien, zijn in het overzicht niet meegenomen. Deze waarnemingen zijn terug te zien via www.trektellen.nl -> telpost Kinderdijk.

7.1 Bijzondere waarnemingen Overwaard:

We beginnen in maart met een invallend nonnetje op de grote plas, deze eend is tijdens zachte winters zeer schaars te noemen. Eind maart zat er een man rouwkwikstaart tussen de witte kwikken op een slaapplaats nabij de Blokweerse brug.

Eind april werden er op de grote plas diverse malen een witwangstern en dwergmeeuwen gezien en gefotografeerd. Veelal gelocaliseerd vanaf de telpost op de schoordijk. De witvleugelstern van de nederwaard kwam ook hier vaak buurten om te foerageren. Op 8 mei werd er een overvliegende kwak gezien die inviel nabij de purperreiger kolonie, ook eind mei werd deze hier nog gezien. Deze reiger met verborgen en onopvallende leefwijze is zeker een potentiële broedvogel. Erg leuk waren de twee steltkluten die op 9 mei kortstondig ter plaatse waren op het nieuwe rietmoeras, wie weet komen die ook ooit nog eens tot broeden in het gebied!

7.2 Bijzondere waarnemingen Nederwaard:

Begin april werd er weer een nachtegaal gehoord in de omgeving van de griend. Deze meesterlijke zanger liet zich enkele weken horen. In de meimaand kwam traditigetrouw de witvleugelstern onze boezems weer opzoeken. Deze vlugge moerasstern kwam ondanks een tweede vogel niet tot broeden, wel werden er voedseloverdrachten waargenomen. Dit biedt hoop voor het seizoen van 2021. Ook de witwangstern werd weer gezien, de eerste twee exemplaren op 21 mei, dit aantal liep op tot 5(!) exemplaren in de tweede week van juni. De vogels werden door veel mensen uit de regio bezocht en vanaf de dijk gefotografeerd. Op 30 mei en 27 juni werd tijdens een ochtendtelling een overvliegende kwak gezien en op 2 juni in de avond een overvliegende kleine zilverreiger. In oktober werd tijdens trektellen een ter plaatse bladkoning ontdekt.

Figuur 25: Kwak en Witvleugelstern in Boezems Kinderdijk (foto boven: Bastiaan van de Wetering, foto onder: Bram Roobol)

8 Zoogdieren

De afgelopen jaren ontstaat er steeds meer zicht op de aanwezige zoogdieren in het boezemgebied. Nadat in 2016 een beverburcht werd ontdekt in de Overwaard was het in 2020 de beurt aan de Nederwaard. In het najaar van 2020 werden de eerste bouwwerkzaamheden waargenomen en inmiddels is er een volwaardige burcht gebouwd. Na meerdere waarnemingen van een individuele **bever** in het boezemgebied was er nu ook sprake van een eerste zichtwaarneming van 2 volwassen bevers in nabijheid van de nieuwgebouwde burcht. Rond de burcht zijn een aantal wildcamera's geplaatst om meer zicht te krijgen op de bezetting.

De geplaatste wildcamera's lieten niet alleen bevers zien maar leverden direct beelden op van **bunzing** en **steenmarter**. Voor beide soorten geldt dat de boezems geschikt habitat bevatten. Voor wat de bunzing betreft zijn er de afgelopen jaren reeds enkele zichtwaarnemingen (incl. dode exemplaren) geweest. De steenmarter was nog niet eerder vastgesteld in het boezemgebied. De soort is aan een opmars bezig in Zuid-Holland en is in 2020 ook op twee andere plekken in de Alblasserwaard met een wildcamera vastgelegd.

Figuur 26 Wildcamera-opnames van Sven Visser in de Nederwaard met boven een steenmarter en onder een bever.

Ook in 2022 is onder leiding van dhr. N. Alderliesten weer onderzoek uitgevoerd naar de aanwezige muizen in de Nederwaard. Op twee plekken werd over meerdere dagen met behulp van diervriendelijke vallen muizen levend gevangen.

Nadat in 2018 met behulp van DNA (uitwerpselen) de aanwezigheid van de **Noordse woelmuis** al indirect was vastgesteld, volgde in 2019 ook echte waarnemingen (5 echte vangsten van 2 individuen). In 2020 steeg dit aantal sterk (27 vangsten van minimaal 9 individuen). Dit aantal is een minimum, omdat door de coronamaatregelen niet alle muizen gehanteerd konden worden). De Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*) is de enige endemische zoogdiersoort die Nederland rijk is. Andere muizen die gedurende het onderzoek zijn gevangen betreffen, **rosse woelmuis**, **dwergmuis**, **gewone bosmuis** en **gewone bosspitsmuis**. In tegenstelling tot 2019 werden er geen veldmuizen gevangen. In de tuinen aan de rand van de boezem worden waarnemingen gedaan van de **huismuis** en **huisspitsmuis**.

Andere opvallende zoogdierwaarnemingen in 2020 in het betroffen een **wezel** (met fotobewijs) en een **ree** in het nieuwe rietmoeras (in 2019 werd een ree waargenomen in de griend van de Nederwaard).

Het hoopvolle wachten blijft op de terugkeer van de **otter**. Het is inmiddels 60 jaar geleden sinds de laatst waargenomen otter in het boezemgebied. De otter is echter bezig aan een landelijke opmars richting het Zuid-Westen van het land en het lijkt een kwestie van tijd tot de otter terugkeert.

Figuur 27: Een gevangen Noordse Woelmuis in de Nederwaard. De donkere pootjes en grijze vacht zijn op deze foto goed zichtbaar (foto: Bastiaan van de Wetering)